

דרכא

DARCA SCHOOLS

שפת הסימנים של היהדות

מערך פעילות

בכתה או בבית עם המשפחה

היערכות לפעילות מנהג אכילת סימנים

המנהג לאכילת סימנים

בערב ראש השנה נוהגים לקיים סעודת חג ומשלים בה מאכלים סמליים. 'סדר ראש השנה' הוא מנהג עתיק יומין (המופיע כבר בתלמוד הבבלי) הקיים בקהילות רבות.

בסדר זה נוהגים לאכול 'סימנים' - מאכלים מסוימים המסמלים תקוות ובקשות לקראת השנה החדשה, ולכלל מאכל ומאכל מצרפים ברכה-בקשה המתאימה לו ולתקווה המיוחסת לו. לדוגמה: לפני אכילת תפוח בדבש אומרים בקשה שבה מייחלים שהשנה הבאה עלינו תהא שנה מתוקה כדבש.

וכך לשון הבקשה: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱ-לֹהֵינוּ וְאֱ-לֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּחַדֵּשׁ עֲלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה וְנִמְתְּקָה.

במהלך הדורות הוסיפו קהילות שונות מאכלים נוספים המבטאים קשר בין שם המאכל לבקשה, קשר בין טעם הפרי לבקשה או קשר בין צורת הפרי לבקשה.

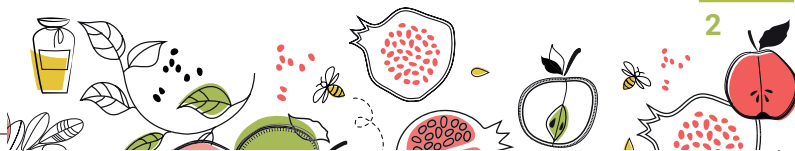
שפת הסימנים של היהדות

ראש השנה משופע בעשיית 'סימנים' המבטאים התחלות חדשות וציפייה למשהו טוב יותר. בפעולות אלו - אכילת הסימנים ואמירת הבקשות - אנו מביעים רצון לפתוח דף חדש, חלון הזדמנויות, ציפייה למשהו טוב, תקווה חדשה ועוד.

כבר בתחילת השנה אנחנו מנסים להרגיל את עצמנו - את המשתתפים, את המשפחה כולה - להסתכל על הטוב ולחפש את הדברים הטובים. בשעה זו, כשהלבבות פתוחים להתחלות חדשות, אנו רוצים לפתוח בעין טובה, לראות טוב אצלנו ולמצוא זכות ולשון חיובית בכל אדם וחובר.

חז"ל האמינו שכל אחד מהמאכלים הנאכלים בראשיתיה של השנה החדשה, עם הבקשות הנלוות, הם 'סימן' לבאות, תזכורת ובקשה ואיחולים לעתיד טוב ולהתחדשות בשנה הקרובה.

הסימנים - המאכלים והבקשות - מזכירים לנו שצריך לפעול בראייה טובה ובצורה טובה בכל מעשה, והתקווה שלנו היא שזה ישפיע על כל ימי השנה.

לימוד בחברותא או בקבוצות

1. עיון במקורות:

המנהג לאכול מאכלים סמליים המסמלים את בקשותינו ואיחולינו לשנה החדשה, הוא מנהג עתיק יומין שהיו מקיימים עוד לפני 2000 שנה ומופיע בתלמוד הבבלי¹:

עיינו במקור הבא (מסכת כריתות דף ו' עמוד א'):

”אמר אביי: (שם של אחד מגדולי חכמי בבל)

השתא דאמרת סימנא מילתא היא (עכשיו, לאחר שאמרת שלסימן ישנה משמעות, והסימן הוא משהו מוחשי שיש לעשות),

יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא (יהא רגיל אדם לאכול בראש השנה):

קרא ורוביא, כרתי, סילקא ותמרי” (קרא - דלעת, רוביא - לוביה, כרתי - כרשה, סילקא - סלק ותמרי - תמרים).

חכמים מזכירים את המאכלים הללו ששמן (חלקם בארמית) או טבעם רומז לסימן טוב, והם מתאימים לתוכן הבקשות שאנו נוהגים לומר לפני כל אכילת מאכל. על הבקשות נלמד מאוחר יותר.

---

¹ **תלמוד בבלי:** חיבור שבו מסוכמת הגותם ההלכתית והאגדית המרכזית של האמוראים - חכמי בבל וארץ ישראל בתקופה שלאחר חתימת המשנה, מתחילת המאה השלישית ועד לסוף המאה החמישית. התלמוד הבבלי נכתב בעיקרו כפרשנות על דברי דורות קודמים של חכמים, דהיינו על המשנה.

2. דיון בחברותא / בקבוצה בעקבות הלימוד

- נסו להסביר את הרעיון בדבריו של החכם אב"י: סימנא מילתא היא - כלומר, לסימן יש מהות, כוח ומשמעות.
- ציינו סימנים שאתם מכירים שאנשים נוהגים לעשות או נמנעים מלעשות משום שהם מרגישים שבסימן יש כוח.
- האם אתם משתמשים בסימנים כאלו בחייכם (לדוגמה להתחיל ברגל ימין ועוד)? ציינו כמה דוגמאות.

3. שיח במליאה

- הציגו בפני חבריכם את תשובותיכם

לימוד בחברותא או בקבוצות

שפת הסימנים של היהדות

בפעולה זו של אכילת הסימנים ואמירת הבקשות אנו מביעים רצון לפתוח דף חדש, חלון הזדמנויות, ציפייה למשהו טוב, תקווה חדשה ועוד.

כבר בתחילת השנה אנחנו מנסים להרגיל את עצמנו ואת המשפחה כולה להסתכל על הטוב ולחפש את הדברים הטובים. בשעה זו, כשהלבבות פתוחים להתחלות חדשות, אנו רוצים לפתוח בעין טובה, לראות טוב ולמצוא זכות וחיוב בכל אדם וחבר.

הסימנים - המאכלים והבקשות - מזכירים לנו שצריך לפעול בראייה טובה ובצורה טובה בכל מעשה, והתקווה שלנו היא שזה ישפיע על כל ימי השנה.

משום כך האמינו חכמים שכל אחד מהמאכלים הנאכלים בראשיתה של השנה החדשה, עם הבקשות - התפילות הנלוות - הוא "סימן" לבָּאוֹת ובקשה ואיחולים לעתיד טוב ולהתחדשות בשנה הקרובה.

בקהילות ישראל נפוצו מנהגים שונים הקשורים לסימנים.

עינו כעת בסימנים המקובלים ביותר בבתי ישראל ושימו לב להדגשות.

א. תפוח בדבש - נוטלים תפוח בדבש וטובלים אותו בדבש, מברכים על הפרי (בורא פרי העץ) ואומרים את הבקשה: יהי רצון מלפניך... **שְׁתַּחֲדֵשׁ עֲלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה.**

ב. רימון - אוכלים מגרגרי הרימון ואומרים את הבקשה: יהי רצון מלפניך... **שְׁתַּרְבֵּה זְכִיּוֹתֵינוּ כְּרֵמוֹן.**

ג. כרתי - אוכלים כרישה (לוף, דומה לבצל ירוק, ובארמית היא מכונה 'כִּרְתִּי'. השם מזכיר את שם הפועל "לכרות"), ואומרים את הבקשה: יהי רצון מלפניך... **שִׂיכַרְתָּ אוֹיְבֵינוּ וְשׁוֹנְאֵינוּ וְכָל מְבַקְשֵׁי רַעֲתָנוּ.**

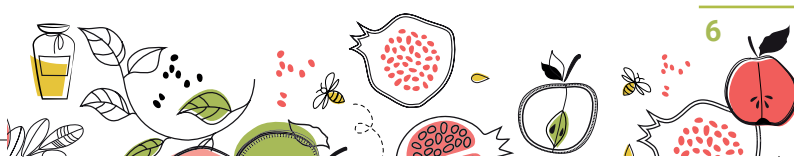
ד. סלק - אוכלים סלק ואומרים את הבקשה: יהי רצון מלפניך... **שִׁיסַתְּלַקוּ אוֹיְבֵינוּ וְשׁוֹנְאֵינוּ וְכָל מְבַקְשֵׁי רַעֲתָנוּ.**

ה. תמר - אוכלים תמר (השם תמר מזכיר את המילה "תם", שמשמעותה נגמר, הסתיים) ואומרים את הבקשה: יהי רצון מלפניך... **שִׁיתַמּוּ שׁוֹנְאֵינוּ וְאוֹיְבֵינוּ וְכָל מְבַקְשֵׁי רַעֲתָנוּ.**

ו. הקרא-קרע - אוכלים **דלעת** (השם בארמית מזכיר את המילים בעברית "לקרוא" או "לקרוע") ואומרים את הבקשה: יהי רצון מלפניך... **שִׁתְקַרַע רוּעַ גִּזְרֵי דִינֵנוּ, וְיִקְרָאוּ לְפָנֶיךָ זְכִיּוֹתֵנוּ.**

ז. רוביא - אוכלים שעועית (השם רוביא כפי שמופיע בתלמוד מזכיר את המילה בעברית "ריבוי" - כפי ריבוי הזרעים שבשעועית), ואומרים את הבקשה: יהי רצון מלפניך... **שִׁרְבוּ זְכִיּוֹתֵינוּ וְתִלְבְּבוּ.**

ח. ראש של כבש או של דג - אוכלים ואומרים את הבקשה: יהי רצון מלפניך... **שְׁנַהֲיֵה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנֵב וְשִׁנְפֹּרֶה וְנִרְבֵּה כְּדָגִים.**

עיון ולימוד בעקבות דף מקורות מס' 2

מיון המאכלים והבקשות:

בדף הברכות שקראתם לעיל ראינו קשרים בין המאכל לבקשה.

- כעת מיינו את המאכלים עפ"י החלוקה הבאה:

הבקשה נובעת מהקשר שבין הפרי- המאכל עצמו למילות הבקשה	הבקשה נובעת מהקשר שבין שם המאכל למילות הבקשה	הבקשה נובעת מהקשר שבין טעם המאכל למילות הבקשה

- כעת מיינו את המאכלים עפ"י לשון הבקשה

על דרך השלילה	על דרך החיוב

- עיון בלשון הבקשה

חשבו על הבקשות שנאמרו בדרך השלילה. מה הם אותם האויבים? האם אלו אויבים חיצוניים? האם הם אויבים פנימיים שבכל אדם? מה אתם חושבים? למה אתם מתחברים יותר? התכוננו לדווח במליאה על סיכום הלימוד.

- מליאה

- סיכום הלימוד במליאה בעקבות השיח בקבוצות

הצעות למאכלים ובקשות

- כעת אתם מוזמנים להציע מאכלים נוספים ולנסח בקשה התואמת את המאכל, (כרטיסיות להוספת מאכלים נוספים נמצאות בסוף הערכה) ולבסוף שתפו את החברים במליאה.